

Imigani yitu

«Imigani yitu» (Nos Proverbes) est une brochure contenant 361 proverbes que nous présentons aux antennes et aux écrivains pour les aider à développer leurs talents.

© Bureau d'Alphabétisation en Kifuliiru
Première édition, 2005: 100 copies

Distribution:

Bureau de Traduction de la Bible et d'Alphabétisation à Mulongwe / Uvira
Cacf/INKi à Mulongwe / Uvira

Indangiriro

Abafuliuru, hooshi ho batuula, bakizi kunda ukukoleesa imigani yabo mu miganuulo.

Ne'ri wangayitegereza, iyo migani iri mu ba iri mwa'magambo mahamu, ganali magambo ge'kishingo kihamu bweneene. Ngiisi mufuliuru ayiji yukwo.

Aaho! Kyanya kiki bali mu koleesa imigani?

- Ku kyanya bataloziizi ukulya akanyuni, mbu bakabere ni'twe.
- Na ku kyanya kyo'muganuulo gwi'banga.
- Ne'kyanya baloziizi ukutwanganula ibiri mu detwa; halinde bisobaanuke bwija.
- Na mu kuyigiriza abaana baabo ne'misore.
- Na mu kukengulana, kandi iri kuyerekezenia (k.m.: E mwana! Ugafina ku lwanwa!).
- Na mu kumala ibihaali, kandi iri akadali.
- Na mu kuyerekana ubwitegereze.
- Na mu kugerana ubwenge no'bwitegereze.

Ku yukwo, imigani iri mu burambe bwo'mufuliuru bwa ngiisi lusiku. Kyo kinatumiri ngiisi mufuliuru akwiriiri amenye imigani ya bashookuluza biitu; akizi nagikoleesa. Bwobwo bwo bwenge, bwo na bwitegereze bwitu.

Hino hitaabo higakuyungula imigani mingi.

Ho utagatuula, uhasiga mugani!
Ikizeeze bakizi kitwa umugani kinali ho!
Kibambazi Zihindula, Coordonateur T.A.F.

Imigani yitu

- Abaami babiri batabalamirana.
- Abaami babiri batashigwa.
- Abaana ikumi ne'ngembe ikumi.
- Ababiri yo nio mbamu.
- Ábabishangiiri bo bakizi bihambanwa.
- Ábagayona ge'bulambo bakizi lagaana.
- Abahuuni babiri bataloozania.
- Abakazi bo bakayubaka bo banakahongola.
- Abakundiini bakizi yibwika uluhu lwe'nguku.
- Abandu iri bali bingi batashulika mbeba.
- Abandu magirane.
- Abatalagaana batagenderanwa.
- Abatwa iri baluga batadaha injuki.
- Abenge babiri batayokya budiku.
- Ágagagaaka mbu gakiri mutobo.
- Áhabukwa halaalwa iro.
- Áhalenga isinge, no'muhungo ho.
- Áhali ngulwe, hatakulwa.
- Akaasi uvigiiri katamera ha kwawe.
- Akaaya ákali mwe'shoosho, katabula mulozi.
- Akabwa ákali ha mwabo katabula kumoka.
- Akabwa kali mu mama, iri kaganatungulwa.
- Akabwa kashaagirwa nako.
- Akabwa katabutira kwi'vuha.
- Akabwa katayitira ku ngoma.
- Ákahiiva bushigi, kafulusa mwi'zuuba.
- Ákahiiva ingwi kayigalula.
- Akandende katayahukira.
- Akanwa kayiji lya si katayiji deta.
- Akanyuni kaniini ko kali mu menyi yibisha.
- Akasa kayoza mwana.
- Ákatondere katafwa ku bulembo.
- Ákayiji nyambwe ko kamúhiiva.
- Akizi yengeha, anabuli yishiirwa.
- Amalyogo gakizi buta amaniogomba.
- Amasu go winyu gatakubonera nyoko-vyala.
- Amata, iri gadgetwa-detwa ganahinduke mate.
- Amavi ge'fuka gataniiha.
- Amavi maniera ho, gataboneka.
- Amavi muumu gatabaya.
- Amiiji ágali hala gatahika na mbeho.
- Amiiro go'mwana gatatuma yishe I rubaagiyo.
- Bihinga wa mushana, birya wa kajungo.
- Biki ngaalya, atahaana.

- Birindirwa, si bitashwirwa.
- Bishekerwa atali nga Bilirirwa.
- Bubege kwo, atali nga busingule.
- Ga mukaanie atadumbwa.
- Gutadeta mukulu nga úwágubwini.
- Gutafuba, iri muniini.
- Gutalulira mu kanwa ko'winyu.
- Hamwa Malyogo hatalaalwa, si hamwa Mujenga hanalaalwe.
- Hamwa umulangi halirwa kimbombo.
- Hamwabo-vyala umundu halindirwa kinwa, si hatalindirwa kyusi.
- He'ngaavu ishonga amahembe, ho ikizi tulira injira.
- He'ngima ishonga umunwe, ho inakizi lenga.
- He'ngwi itali, nyambwe yo itwa ho'lubaaja.
- Hi'bunda likomera umukazi, ho analibutira.
- Ho utagasiga umwana, unahasige umugani.
- Ho wangatuula no'mubeeshi, unatuule no'mulozi.
- Ho'mundu atali, mbu gahabiikwa.
- Honyo-honyo, ye kizi zihonyola imitondo.
- I bwami yo ituula ingulube.
- I mushubo itagalukirwa.
- Íbigahya bikizi birira.
- Ibindu bitagerwa lukogo.
- Ibindu byombo.
- Ibiti ibiri haguma byo bisyekana.
- Íbiyufira ubwira, kuli kugulu.
- Ibunda litagira mwira.
- Ibuye keera íryaboneka, litangaki yita ifuka.
- Ifuka ítahinga, itabula ingishi.
- Ifuuvi ígakira itagira mwandandwe.
- Ifuuvi itasara ibilunge.
- Ifuuvi ndaazi, ikahanga igindi ukulerwa.
- Ígania itakunga.
- Ihiniini higerwa ibuye.
- Ihinyuni hiniini hyo hiluza amashala.
- Ihinzogoro hitanywera mu mahumba.
- Ihumba, iri inaniiri.
- Ikihugo kizira mwami, iri kifwiri.
- Íkihuuzibwa kitalama.
- Ikijumbu kigonde kitagondoolwa.
- Ikikoba kiyikululira amakala.
- Ikikozi iri kyangalya ihaazi, kinahinduke nyunda.
- Ikinwa kihuluka ne'mbali.
- Ikisuure gutali musonga.
- Ikisuure kya boto kitabuza ingaavu ukushoola.
- Ikiti kigololwa kíkiri kito.
- Ikiti kihundwa na'matavi.
- Ikiti kinunu kikizi twibwa kwe'ngoma kabiri.
- Ikiti kiri matavi kitagwa bwija.
- Ikitugo kitangasumba itwe.

- Ikitwera kikizi loogeza indanda ku mugeezi.
- Ikitwera kiri mbulu kikizi fwa mu miiza.
- Ikivira kituula no'mwenge.
- Ikizeeze kitatibita kitazi dwa kwo'muko.
- Íkyakaaziri umundu, akizi kiyobohera umushaganio.
- Imaana ze'kibuzi zitali zo ze'mbene.
- Imandwa itahuba umwana wayo.
- Imbalanga itagwata.
- Imbamba yo ishaabula akaaya.
- Imbangala zibiri zitakombwa.
- Imbeba iri ku nyungu itashulikwa.
- Imbeba ye'kaaya yo ikizi leeta íya mu kishuka.
- Imbegere íriiri mu nda yo ituma íriiri I mugongo igalongeera.
- Imbene kirya-maliga itahinga ne'yabo.
- Imbiiko ya beene itamenywa.
- Imbunge yo ikizi sheka imbolo.
- Imbuto iyanga ku mubyazi.
- Imbuula ya beene itayigwa.
- Imwa beene ihamwa nio, si itahamwa iziina.
- Imwa beene iba wa masu si itaba wa kanwa.
- Indalo ikangwa isiku si itakangwa kidwi.
- Indanda yo'mushosi itakizi sigala hanyuma.
- Indeha mbyahya itabula mugozi.
- Indusi itagakuholera, umwena gwo mukulu.
- Induulu yo'mwana na yo'mukazi itakirwa.
- Indyalya itagania gooshi.
- Ingaavu yo wakamiri itaki kuyoneesa amata.
- Ingalagaaja itahonga lwiji.
- Ingoko igweti abaana itahama kafwoge.
- Ingoko ikizi kaliza abaana baayo.
- Ingoko iri mu lya nga kwo'mulomo gwayo guli.
- Ingoko iri yangalaala imbuga iri ikola ngware.
- Ingoni ivuna ivuha si itavuna ngesho.
- Ingoni íyashulika mukiibalo utagibiike ha mushego.
- Ingoni yo'mundu agweti yo akizi lwa mwo.
- Ingware itangafwiri ngo'mulangiiza.
- Ingware nyenge ikizi balala mu za'mbere.
- Injira iloboza.
- Injira ya hoofi ikamala abatwa.
- Injira zibiri zikayabira mahaama.
- Injoka íri i kuzimu itafundwa munwe.
- Invula ígayeza italasa mukungulo.
- Invula ikizi gwana umundu áhazira kiti.
- Invwi za beene zitanenamwa kwo.
- Inyana ítahiiti amahembe, ikizi lwirwa na nyina.

- Inyoota itamalira ha lwiji, iri ndogano.
- Iri habula úwi'twe itabaagwa.
- Iri kagalama kataliibwa na'kaabo.
- Ishamamba yo'mugiikulu inagana si itatwika.
- Ishombana itasiga akaaya.
- Isiga liguma lithiisa nyungu.
- Isiku mbindu.
- Ítahiiti amahembe ikizi tibitira áhali nyina.
- Íye'nyuma yo ikizi haaga ingoni.
- Íyimwirwi, itabeta.
- Kagayirizo atahama itwe.
- Kamama kanatungulwe.
- Kashaaga ho kagatenda, kanagende ho kagalunguluka.
- Katayishiigirwa.
- Kere úyihandula ku baabo akizi gendi gumba.
- Kere úziga i rugundu ye luhereka.
- Kikulu nwi atali kikulu ihano.
- Kilongomera akalongomera ubuhanya.
- Kundu amiji gangaduuta gatangayibagira imwabo mbeho.
- Kwo wangiziri atakirwa.
- Kyo'mundu ali mu manika abwatiiri, akizi kimanula bwimanga.
- Lange-lange akalanga ikitali.
- Lukumbira mwami si lutakumbira umuganda.
- Maama nie, atali nga maama twe.
- Mba mbaane atagira buhaane.
- Mba nguhe, bwo bwira úbulama.
- Mba wa miiru iri ahiiti yo agabaaga.
- Mbeereza ndole akateera umulinga gwa mwami.
- Mberekeza butali bwoba.
- Mbwika-mbwika, kutabuka ishushira.
- Muka membo atahyanwa.
- Mukozi wa ndanda, mukolerwa wa malega.
- Munda ye'mbene mutahuma babiri.
- Mwami ahundwa na'bandu.
- Mwami atabiika nzigo.
- Mwami atatyozibwa.
- Mwami ye shigwa.
- Mwene ihyage ye lweje.
- Nabiriyeyo akalya ingoko yo'muzimu.
- Nabwigobolera atuula ku njira.
- Nabwikangaate atasooka bulambo.
- Nabwilaalika atahembwa.
- Nagaage ye guuvwa.
- Nalibwini ye bega uwabo.
- Nalutule iri ali ku nalubere, akizi tamba anasheke.
- Nalwage ataluta.

- Namwita hali ne'munda agagenda.
- Nandwala kwage akamera amahembe.
- Nangira bwija, bundi agirirwa.
- Ndaaye mwija úyiyanga.
- Ndaaye nabwigira.
- Ndaaye úshangiira na útagabega.
- Ndaaye úyishisha umunwe, mbu anaguyishweke.
- Ndahanuusa akayanga navwala.
- Ndatangwe akatumita umuluzi.
- Nduuvwa akaguka go atakania.
- Ngaaba akizi gula inyumu.
- Ngakagala ye kizi kabera.
- Ni'su ataligwatirwa ifwo.
- Nyambwe muzira mukira atahumba mbasi.
- Nyambwe mwenge uwabo ye mútwa umukira.
- Nyiji deta iri ali ha mwabo.
- Nyunda atatwa ku mukenge.
- Piri-piri ye utalamba atangakubaba.
- Tulye kwokwo byo biryo bibi.
- Úbalama abalamuka.
- Úbetwiri ibijangala atayuvwa.
- Úbetwiri ikihugo atahanuulwa.
- Úbetwiri ikihugo atayuvwa.
- Úbetwiri ubutwali atabwirizibwa.
- Úbisha indwala atagikira.
- Úbisha umuliro ye boza.
- Ubukeni bukutange, si butakuzinde.
- Ubuligo butagira babiri.
- Ubusigo buhuuma, si butaniiha.
- Ubwija butabola.
- Ubwija bwa ngunga ikati iri mubolo.
- Ubwira bukana, kuba kulyanwa.
- Ubwira bukiza.
- Ubwira butoolwa si'ubuguma butatoolwa.
- Údugira imbuga yo akizi siga ne'kyuya.
- Úgaba ubusha atayima mundu.
- Úgaheera ulungu, ataheera luguma.
- Úgakuha ye kubona.
- Úgakunyaga indalo atakizi kuyereka ulubibi.
- Úgaya umwiriza akizi laala i bweru.
- Úgilola ku mukira atagigaba.
- Úgoozirwi ye hoota ikime.
- Úgoozirwi ye kizi yigula ulwivi.
- Úgoozirwi ye yanga úli ne'nda.
- Úhuuna lungwe amiiji, amúha go.
- Úkabuta buligo atashaagwa no'mukwi.
- Úkaywiri atayerekwa muliro.
- Úkegeta amavuha, azimanwe idekere.
- Ukube, utafwe.
- Ukubwira kashoshole, iri umuhya ye wabwirwa.
- Ukudeta ukuli kutayita butuulani.
- Ukugulu kuguma kutagenda ha mbere kabiri.
- Ukuli kuli mu lenga mu muliro, kutanahiire.

- Ukusiitarira ku kanwa, kutali nga kusiitarira ku kugulu.
- Ukutwiri úkugaloba kutayuvwa mukungulo.
- Ukuyigonga umubembe, kutangahanga atakulya.
- Ukuyikanga-kanga kwe'mbongo, kukatuma itahama akafwero.
- Ukuyinama kwe'kibuzi kutali kuhuba lugeezi.
- Úlangaalira muka kirema, atayanga.
- Úlangaliiri akizi fwa ayubamiri.
- Úlangaliiri atafwa lugali.
- Úlangaliiri atayuma mugongo.
- Úlangaliiri ukukomba, akizi fwa agonyiri umunwe.
- Úli kwo'muzimu atania mufuzi.
- Úli mu genda agabunda-bunda, akizi bonwa n úyimaaziri.
- Úli na mwami atanyagwa.
- Úli na mwami atashongwa munwe.
- Úli ne'nyungu atalwa na mabwe.
- Ulubaaja lutahaabwa úyishiiziri.
- Ulubaaja lutahaabwa úyishiiziri.
- Ulubishi lutahulwa.
- Uluguma lutajegera.
- Uluhazi lukulira ku lundi.
- Ulusiku umundu atayambiiti, lyo akizi humaanana na navyala.
- Úlwalya mwene winyu, iri we lulindiiri.
- Ulwiji luhundwa na mabuye.
- Ulwiji luniini no'muhuusi gwalwo.
- Umufumu wa hala abuka si atahembuula.
- Umugaaka gwa mwira wawe gutakusiga.
- Umugeezi atahumbwa ni'gambo.
- Umugereke ye hambira.
- Umugozi úguli i kaaya gutabula byo gushweka.
- Umuguma atazinduka.
- Umugunda ye buta mwami.
- Umuhanya atabisha fuka.
- Umuhanya atabisha ngoni.
- Umuhanya no'wage nyina.
- Umuhanya ye haliiza mwami.
- Umuhanya ye tyoza mwami.
- Umuhiizi atakabulira mbuto.
- Umuhimbo gwo'lwiji, invula itonye.
- Umukazi atamala kugonda.
- Umukazi mwenge akizi dumeereza iri anagayiri.
- Umukini atafwa shoni.
- Umulemi ye mwene byoshi.
- Umuliro gutasaasibwa.
- Umulozi akizi hekwa na'kalenge.
- Umulozi nda mbeera.
- Umulundi gwo'mukulu gusiika mbeho.
- Umuna-bihigo akula si atalama.
- Umundu akizi fwa higulu lyo'mwira.
- Umungere mwofi no'luguuju lwofi.
- Umungere wa'katinda akizi galulira mu mushodu.

- Umunwe muguma gutafuta nguku.
- Umunyere wa hoofi ye namulahirwa.
- Umushizi atagenda na lwimbo.
- Umushosi ahinduka ku ngingo, si atahinduka ku kanwa.
- Umushosi útagweti iri mwana mu bandi.
- Umusire atatonda ngabo.
- Umutaazi i rungwe, ye yereka abaabo kwo'mujende iri ndanda.
- Umutima úgutasiima, iri gwa buzimba.
- Umutonyi gukizi mala akabindi.
- Umutwezi wa kalugi, akizi tweza mu luvu.
- Umuviire akizi shumura iri anabwatiiri.
- Umuzimba atagala.
- Umwana akizi baya ha nio, si atabaya mu kuboko.
- Umwana akizi nia mu ngovi anagiheekwe mwo.
- Umwana atahyana yishe anakiri ho.
- Umwana atakiza uwabo.
- Umwana mutengu atalya ndanda ya mugiikulu.
- Umwana mutengu atania muhindi muhamu.
- Umwana útazi genda mbu'nyina ye duga ubununu.
- Umwana wa mwami iri gundi mwami.
- Umwana we'ngoko atayijula nyungu.
- Umwana we'nyumba akizi yubakwa nga nyina.
- Umwenge we'bindu atabitwe.
- Umweshu ye tibitirwa.
- Umwija útali wawe, iri nyoko-vyala.
- Umwira alondezibwa si atazimbirwa.
- Umwira wa'bingi yo ndyalya.
- Umwozi ye zika.
- Úshalisiri atabwirwa bwija.
- Úshulika ingoni mu miji ataki yoboha kwo gagashamuka.
- Útabuza akizi yanga navyala.
- Útahanuulwa na nyina, akizi menyerwa kwi'baya.
- Útalenga i bwami iri mugoma wayo.
- Útali yisho, utamútega kuboko.
- Útaloba kugulu, ataloba na kanwa.
- Útamúgweti mbu mukube tugende.
- Útashiga atalonga hyage.
- Útasiga ibiija, atagwana bindi.
- Útasiima iri mulozi.
- Útasimbaha yishe akizi hya lamba-lamba.
- Útatanduula kirago, atamenya kwo kitwika.
- Útayiheba atakiza wabo.
- Útayiji ulungu akizi lukuula.
- Útayiji ulusinga ye kizi lukereesa ubundu.
- Útayikinga bugoma atabudeta.
- Útayishweka mushana atalonga.
- Útayita bwira, atagwata bundi.

- Útazinda i bwira mbu yo buki ba.
- Útumiri atagulirwa nyana.
- Útuuziizi alya hiholo.
- Útuziizi akizi lya ibihiiri.
- Útwa lwa'baguma atalola haashi.
- Úvyega i bwami, iri atashaaza yo'mulinga, akizi gishaaza umulindi.
- Úwakinira hamwabo ye kizi tuhwa.
- Úwaketema atali ye kuyokya uluguma.
- Úwayikoliiri atakolerwa.
- Úyiji ho agagenda atayiyikira.
- Úyimangiirwi atahugumba.
- Úyimangiirwi na Wangwi, akizi vwoma amashongoole.
- Úyiyikiiri atafwa ni'shali.
- Úzibona bwingi atazinonera.
- Wa matama gabiri atahiira na kikumba.
- We'kinyoma kikizi múheka.
- We'migangaane atakiza munda.
- Wo'luugi, atabeera na wabo.
- Wo'lwanwa luzira igambo, iri byoya ahiiti.
- Ya utagasiga ukizi mútwaza.
- Yaga-yaga ye leeta ulwagaago.
- Ye bakuba na mwami atali ye bakilya bo naye.
- Ye ukakiza amadwi ye kutalangiza.
- Ye utagaha utamúyishingira.
- Zitayana iri ziri zibiri.